

Кравцов С.О.,

К.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ МАЛОЗНАЧНИХ СПОРІВ

У зв'язку із проведенням реформування цивільного процесуального законодавства у чинний ЦПК України законодавцем було впроваджено такий інститут як малозначні спори.

Кожному судді надається значна кількість повноважень з вибору справ, які належать до категорії «малозначних», окрім видів, що чітко встановлені законодавством. Потрібно зазначити, що такі повноваження вважаються дискреційними та у даному випадку базуються на судівському розсуді. Поняття дискреційних повноважень закріплене у Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи NoR(80)2, яка прийнята Комітетом міністрів 11 березня 1980 року, відповідно до якої дискреційними є повноваження суб'єкта владних повноважень обирати у конкретній ситуації між альтернативами, кожна з яких є правомірною, тому не можна допустити, щоб використання дискреційних повноважень при застосуванні цих норм призводило до порушення законних прав та інтересів осіб, які звернулися до суду.

Чинне законодавство визначає види справ, та певні критерії для визначення справ як малозначних. Згідно з частиною шостою статті 19 Цивільного процесуального кодексу України малозначними справами є:

- справи, в яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатної особи. справи з такою сумою позову автоматично потрапляють в категорію малозначних і розглядаються в спрощеному порядку;
- справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які повинні розглядатися тільки за правилами загального позовного провадження. Крім того, якщо сума позову понад 500 прожиткових мінімумів, справа повинна бути розглянута в загальному порядку¹.

Одним із ключових проблемних питань під час розгляду малозначних спорів є порядок їх скасування в порядку касаційного оскарження та недопущення порушення принципу юридичної визначеності та верховенства права.

Слід зазначити, що Верховний Суд як суд касаційної інстанції у своїй діяльності безумовно застосовує принцип верховенства права, закріплений у статтях 8, 129 Конституції України, статті 10 ЦПК.

Разом з тим, одним з елементів верховенства права є принцип правової визначеності *res judicata* (справа *ЄСПЛ Brumarescu v. Romania*). Згідно з цим принципом жодна сторона не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового до виконання рішення суду лише з однією метою — домогтися повторного розгляду та винесення нового рішення у справі. Повноваження судів вищого рівня з перегляду мають здійснюватися для виправлення судових помилок і недоліків, а не задля нового розгляду справи. Таку контрольну функцію не слід розглядати як замасковане оскарження, і сама лише ймовірність існування двох думок стосовно предмета спору не може бути підставою для нового розгляду справи. Відхід від цього принципу можливий лише тоді, коли цього вимагають відпо-

¹ <http://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/maloznachni%20spravy.pdf>

відні вагомі й непереборні обставини (справа ЄСПЛ *Ryabukh v. Russia*).

У відповідності до ч. 3 ст. 389 ЦПК України не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах, крім випадків, якщо:

- а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;
- б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;
- в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;
- г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Аналізуючи практику Верховного Суду можна навести наступні приклади щодо розгляду малозначних справ судом касаційної інстанції для формування єдиної правозастосовчої практики.

Так, скасовуючи рішення першої та апеляційної інстанції Касаційний цивільний суд у своїй Постанові від 19.09.2018 року у справі № 643/16336/16-ц за позовом публічного акціонерне товариство «Міський Комерційний Банк» до ОСОБА_5, ОСОБА_6 про стягнення солідарно з відповідачів на свою користь заборгованість за простроченими процентами за кредитним договором за період з 14 листопада 2014 року по 15 квітня 2015 року у розмірі 3 578,17 дол. США, що в гривневому еквіваленті станом на 09 грудня 2016 року становить 92 218,35 грн. зазначив наступне. Питання щодо права кредитора нараховувати проценти за користування кредитом після закінчення строку дії договору та з моменту ухвалення судового рішення до його фактичного виконання перебувало на розгляді Великої Палати Верховного Суду (справа № 310/11534/13-ц), а вказа-

не питання є предметом даного спору, то у зв'язку із формуванням єдиної правозастосовчої практики колегія суддів вважає за необхідним розглянути вказану справу по суті, яка відповідно до пункту 1 частини шостої статті 19 ЦПК України є малозначною.

Крім того, під час розгляду малозначних спорів судами допускаються помилки щодо можливості участі у таких справах представників. Частиною четвертою статті 131-2 Конституції України передбачено, що Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Так, скасовуючи рішення першої та апеляційної інстанцій Касаційний цивільний суд в своїй Постанові від 05.09.2018 року у справі № 176/2238/17-ц за позовом акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» до ОСОБА_3 про стягнення кредитної заборгованості у розмірі 33 523,40 грн. зазначив наступне. Рішенням Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 31 січня 2018 року у задоволенні позову ПАТ КБ «ПриватБанк» відмовлено.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, банк у лютому 2018 року подав апеляційну скаргу, у якій просив скасувати рішення Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 31 січня 2018 року та постановити нове рішення, яким задовольнити позов.

Ухвалою апеляційного суду Дніпропетровської області від 09 березня 2018 року апеляційну скаргу ПАТ КБ «ПриватБанк» на рішення Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 31 січня 2018 року повернуто заявнику.

Апеляційний суд виходив із того, що апеляційна скарга подана після набрання чинності Законом України «Про внесення змін щодо Конституції України (щодо правосуддя)» та підписана

не керівником ПАТ КБ «ПриватБанк», а ОСОБА_4, яка не брала участі у суді першої інстанції і не є адвокатом, а тому відповідно до статті 131-2 Конституції України не уповноважена представляти інтереси банку.

Проте такі висновки суду апеляційної інстанції є передчасними.

Згідно з частиною другою статті 15 ЦПК України представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

30 вересня 2016 року набрав чинності Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Частиною четвертою статті 131-2 Конституції України передбачено, що Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Відповідно до пункту 1 частини шостої статті 19 ЦПК України для цілей цього Кодексу малозначними справами є справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Прожитковий мінімум для працездатних осіб вираховується станом на 1 січня календарного року, в якому подається скарга (частина дев'ята статті 19 ЦПК України).

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 80 ЦПК України (в редакції, чинній на час звернення до суду з даним позовом) ціна позову визначається у позовах про стягнення грошових коштів - сумою, яка стягується.

Ціна позову у цій справі становить 33 523,40 грн, що станом на 01 січня 2018 року не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб ($1\,762 \text{ грн} \times 100 = 176\,200 \text{ грн}$).

Отже, зазначена справа є малозначною відповідно до закону.

Відповідно до частин першої, другої статті 60 ЦПК України представником у суді може бути адвокат або законний представник. Під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених у статті 61 цього Кодексу.

За таких обставин висновок суду апеляційної інстанції про обов'язкову участь у справі адвоката як представника ПАТ КБ «ПриватБанк» є передчасним. Справа є малозначною, а тому представником банку може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність.

Таким чином, апеляційний суд допустив порушення норм процесуального права, яке призвело до обмеження права ПАТ КБ «ПриватБанк» на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, висновок про відсутність у заявника права на апеляційне оскарження є передчасним, а тому ухвала апеляційного суду підлягає скасуванню з переданням справи до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Таким чином, аналізуючи практику Верховного Суду можна прийти до висновку, що судами першої та апеляційної інстанцій допускаються неузгодження щодо тлумачення норм чинного законодавства, що призводить до порушення прав, свобод та законних інтересів учасників цивільного судочинства.